

УДК 349.2

<https://doi.org/10.34142/23121661.2025.41.42>orcid.org/0009-0006-9011-2592

© Могуренко О.М., 2025

О. М. Могуренко**УЧАСТЬ ДЕРЖАВИ У РЕГУЛЮВАННІ
ПРОЦЕСІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЗАЙНЯТОСТІ
НАСЕЛЕННЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ****О. Mohurenko****STATE PARTICIPATION IN REGULATING
PROCESSES RELATED TO PROVIDING
EMPLOYMENT FOR THE POPULATION:
UKRAINE'S EXPERIENCE IN MARTIAL
LAW**

Анотація. Дана наукова стаття присвячена аналізу ролі держави у формуванні механізмів регулювання процесів, що спрямовані на забезпечення зайнятості населення, зокрема в умовах воєнного стану, які стали визначальними для сучасного економічного розвитку України. Актуальність дослідження обумовлена численними викликами, що супроводжують збройний конфлікт, що призводить до глибоких структурних змін на ринку праці, зростання безробіття, збільшення потоків внутрішньо переміщених осіб, а також до змін у якісному складі робочої сили. У цьому контексті державна участь у регулюванні процесів зайнятості набуває стратегічного значення для підтримки соціально-економічної стабільності, забезпечення реалізації права громадян на працю та адаптації системи трудового ринку до нових умов.

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти державної політики щодо забезпечення зайнятості, зокрема механізми компенсаційної підтримки роботодавців, спрямованої на стимулювання створення нових робочих місць, а також інструменти інтеграції вразливих категорій населення у трудовий процес. Дослідники детально аналізують успішність впровадження таких заходів у контексті воєнного стану, порівнюють їх із досвідом інших країн, що стикалися із подібними кризовими явищами, й акцентують увагу на необхідності адаптації трудового законодавства до сучасних викликів.

Методологія дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правової бази, статистичних даних, а також емпіричних результатах реалізації державних програм, що сприяють зайнятості. Особлива увага приділяється виявленню ефективних практик та інтервенцій, які дозволили знизити рівень безробіття та стимулювати економічну активність в умовах воєнного впливу. Висновки роботи свідчать про необхідність посилення ролі

держави як активного регулятора ринку праці, що є ключовим чинником для забезпечення соціальної справедливості та економічного відновлення країни.

Представлене дослідження має важливе значення для формування сучасних стратегій державної підтримки зайнятості, що враховують специфіку воєнного стану та сприяють подоланню кризових явищ, що впливають на соціально-економічний розвиток України.

Ключові слова: євроінтеграція, гідна праця, воєнний стан, право на зайнятість, гарантії, працівник, роботодавець, трудові права, трудовий договір, трудові відносини, захист прав і законних інтересів, сторони трудового договору, соціальна функція трудового права, державна політика, цілі сталого розвитку.

Abstract. This scientific article is devoted to the analysis of the role of the state in the formation of mechanisms for regulating processes aimed at ensuring employment of the population, in particular under martial law, which have become decisive for the modern economic development of Ukraine. The relevance of the study is due to the numerous challenges accompanying the armed conflict, which leads to deep structural changes in the labor market, increasing unemployment, increasing flows of internally displaced persons, as well as changes in the qualitative composition of the labor force. In this context, state participation in regulating employment processes acquires strategic importance for maintaining socio-economic stability, ensuring the realization of citizens' right to work and adapting the labor market system to new conditions.

The article considers theoretical and practical aspects of state policy on ensuring employment, in particular mechanisms for compensatory support for employers aimed at stimulating the creation of new jobs, as well as tools for integrating vulnerable categories of the population into the labor process. The researchers analyze in detail the success of implementing such measures in the context of martial law, compare them with the experience of other countries that have faced similar crisis phenomena, and emphasize the need to adapt labor legislation to modern challenges.

The research methodology is based on the analysis of the regulatory framework, statistical data, as well as empirical results of the implementation of state programs that promote employment. Particular attention is paid to identifying effective practices and interventions that have reduced unemployment and stimulated economic activity in conditions of military influence. The conclusions of the work indicate the need to strengthen the role of the state as an active regulator of the labor market, which is a key factor in ensuring social justice and economic recovery of the country.

The presented study is important for the formation of modern strategies for state support for employment that take into account the specifics of martial law and contribute to overcoming crisis phenomena that affect the socio-economic development of Ukraine.

Keywords: european integration, decent work, martial law, right to employment, guarantees, employee, employer, labor rights, employment contract, labor relations, protection of rights and legitimate interests, parties to an employment contract, social function of labor law, state policy, sustainable development goals.

Постановка проблеми. сучасні виклики, пов'язані з воєнним станом в Україні, спричиняють глибокі структурні та якісні зміни на ринку праці, що негативно впливають на доступність робочих місць, стабільність зайнятості. Суперечності між зменшенням потенціалу традиційних секторів економіки,

зростанням потоків внутрішньо переміщених осіб та потребами сучасного ринку праці вимагають кардинальної адаптації існуючих механізмів державного регулювання зайнятості.

Незважаючи на низку прийнятих заходів і позитивні результати окремих програм підтримки, актуальне питання полягає у визначенні оптимальних інструментів і механізмів, які могли б забезпечити ефективну адаптацію ринку праці до змінних умов воєнного часу, сприяти інтеграції вразливих категорій населення у систему зайнятості та стати основою для подальшого економічного відновлення. У зв'язку із зазначеним значно актуалізуються питання формування ефективної державної політики, яка зможе поєднати соціальні гарантії, стимулювання економічної активності та адаптацію трудового законодавства до нових реалій, створюючи умови для стабільного функціонування ринку праці.

Аналіз останніх досліджень. Питання державної політики у сфері зайнятості досліджували Т.Г. Головань [1], В.О. Ковач [2], В.В. Жернаков [10], О.М. Ярошенко [11], Л.П. Амелічева [12] та інші. Проте умови та виклики сьогодення вимагають проведення нових наукових досліджень в зазначеній сфері.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження особливостей участі держави у формуванні правових та організаційних механізмів, спрямованих на забезпечення зайнятості населення в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Державна політика у сфері зайнятості є «комплексом взаємопов'язаних соціально-економічних, правових та інституційних механізмів, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування ринку праці та раціонального використання трудового потенціалу населення». Вона ґрунтується на принципах соціального партнерства, збалансованості попиту і пропозиції робочої сили, гарантування права громадян на працю, а також на превентивному підході до регулювання безробіття [1, с.242].

Головним завданням цієї політики є формування умов, за яких працездатне населення має можливість реалізовувати свою професійну компетентність і трудову активність у законодавчо визначених межах. Йдеться не лише про сприяння зайнятості, але й про адаптацію трудових ресурсів до структурних змін в економіці, що особливо актуально в умовах цифрової трансформації, глобалізації та нестабільності світових ринків праці.

Ефективна політика зайнятості виконує стабілізуючу функцію у соціально-економічному розвитку держави. Вона дозволяє стримувати безробіття на прийнятному рівні, не допускаючи його переходу в «хронічну» або структурну форму, яка, як свідчить практика європейських країн, часто виникає внаслідок дисбалансу між кваліфікацією робочої сили та вимогами

сучасного виробництва. Важливим елементом є розробка і впровадження правових інструментів, що забезпечують соціальний захист осіб, які втратили роботу, а також механізмів активного втручання держави - таких як програми тимчасової зайнятості, підтримка підприємництва та регіональні стратегії стимулювання робочих місць.

Слушною є думка В.О. Ковач про те, що «зайнятість населення як об'єкт державного регулювання являє собою єдність трьох сторін: сукупність соціально-економічних відносин з приводу участі трудових ресурсів у трудовій діяльності, кількісно-якісних параметрів трудової діяльності та її юридичної форми» [2, с. 96]. Саме юридична форма зайнятості підлягає державному регулюванню, що й пояснює включення правового аспекту.

У сучасній науковій та практичній площині виокремлюються дві основні концепції участі держави у регулюванні процесів, пов'язаних із забезпеченням зайнятості населення [2, с.97]. Перша з них передбачає обмежену участь держави, що полягає у виконанні виключно допоміжних чи коригувальних функцій у тих випадках, коли ринкові механізми виявляються неспроможними самостійно врегулювати ситуацію на ринку праці. Такий підхід ґрунтується на класичних засадах ліберальної економіки, які виходять із пріоритету саморегулювання економічних процесів, де роль держави є мінімально необхідною та переважно зводиться до створення сприятливого інституційного середовища.

Інший, більш інтервенціоністський підхід акцентує на необхідності активної участі держави у формуванні та реалізації політики у сфері зайнятості. У цьому випадку держава не лише коригує вади ринку, а й виступає ініціатором і гарантом забезпечення зайнятості, реалізуючи низку програм, спрямованих на створення нових робочих місць, професійну переорієнтацію працівників, розвиток малого і середнього бізнесу, а також стимулювання економічної активності в депресивних регіонах. Такий підхід зазвичай є характерним для соціально орієнтованої економіки та держав, що перебувають у фазі структурної перебудови.

З наукової точки зору, обидва підходи мають право на існування, однак ефективність їх застосування значною мірою залежить від конкретного економічного контексту, рівня розвитку інститутів ринку праці, а також соціальних пріоритетів держави. Дослідження свідчать, що в умовах економічних криз чи високого рівня безробіття активна державна політика у сфері зайнятості є більш результативною, оскільки дозволяє реагувати на виклики, забезпечуючи соціальну стабільність та економічну безпеку.

Отже, участь держави у формуванні політики зайнятості варіюється від мінімального втручання до активного впливу, і вибір конкретної моделі повинен враховувати як внутрішні, так і зовнішні соціально-економічні чинники.

Сучасне законодавство України створене з метою встановлення правових, економічних та організаційних основ державної політики, спрямованої на сприяння зайнятості населення, забезпечення реалізації трудових прав громадян та гарантування соціального захисту у випадку безробіття. У 2012 році було прийнято Закон України «Про зайнятість населення», який значно вдосконалив положення попереднього нормативного акту [3].

Відповідно до ст.5 зазначеного закону держава гарантує: «можливість самостійного вибору як місця роботи, так і виду трудової діяльності, а також право на зміну професії, що відповідає сучасним вимогам ринку праці; забезпечення отримання заробітної плати відповідно до вимог чинного законодавства, що створює правову основу для забезпечення економічної стабільності; надання послуг з професійної орієнтації, які допомагають визначити індивідуальні можливості та оптимальні напрямки професійної діяльності; організацію професійного навчання, яке відповідає індивідуальним здібностям громадян та актуальним потребам ринку праці, що сприяє підвищенню кваліфікації робочої сили; засвідчення результатів неформального навчання з питань робітничих професій, що є важливим інструментом визнання набутого досвіду; безкоштовну допомогу у процесах працевлаштування, у тому числі в отриманні інформації про ринкову ситуацію та перспективи розвитку сфери зайнятості; забезпечення соціального захисту осіб у разі виникнення безробіття; захист від дискримінації, необґрунтованого відмовлення в найманні на роботу та неправомірного звільнення, що відповідає принципам соціальної справедливості; додаткову підтримку окремих категорій громадян для сприяння їхньому працевлаштуванню у специфічних умовах» [3].

З початком широкомасштабної військової агресії з боку російської федерації Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами, які спричинили поглиблення вже наявних економічних, політичних та соціальних криз. У цьому контексті питання формування та реалізації ефективної державної політики у сфері зайнятості набуло особливої ваги, оскільки вона стала ключовим інструментом збереження соціально-економічної рівноваги, підтримки працездатного населення та запобігання масовому безробіттю. Воєнний стан спричиняє глибокі структурні й якісні зміни на ринку праці, що позначається збільшенням безробіття, зниженням рівня економічної активності, а також зростанням соціальної вразливості окремих категорій населення.

У період збройного конфлікту на території України ринок праці зазнає суттєвої трансформації, яка проявляється як у кількісному, так і в якісному вимірах. Основною характеристикою сучасної ситуації є висока ступінь нестабільності, що пов'язана із зниженням попиту на робочу силу в окремих секторах економіки, погіршенням якості трудових ресурсів, а також масовим внутрішнім переміщенням населення. Війна зумовлює зменшення можливо-

стей для ефективного використання наявного трудового потенціалу, зростання регіональної диспропорції у сфері зайнятості, а також підвищення рівня соціальної уразливості значної частини населення.

Актуальні статистичні дані, зокрема від аналітичного агентства «Info Sapiens», свідчать про те, що станом «на початок 2024 року рівень безробіття в Україні сягнув 17 %, що є свідченням наявності системних проблем у сфері працевлаштування. За офіційною інформацією Державної служби зайнятості, на 1 січня 2024 року було зареєстровано понад 96 тисяч безробітних громадян, з яких майже половина мали вищу освіту, тоді як кількість наявних вакансій становила трохи більше 40 тисяч». Така ситуація вказує на структурний дисбаланс між попитом і пропозицією на ринку праці, зокрема щодо кваліфікаційного рівня та галузевої спрямованості працівників [4].

Водночас порівняння показників за 2022 і 2023 роки дозволяє виявити певні позитивні тенденції: незважаючи на складні умови, спостерігається поступове зменшення офіційної кількості безробітних. Це частково зумовлено активними заходами держави, спрямованими на стимулювання зайнятості, зокрема через професійну перепідготовку, тимчасове працевлаштування в межах суспільно корисних робіт та надання підтримки роботодавцям. Подібні механізми свідчать про намагання держави не лише утримати ситуацію в межах контрольованості, але й сформулювати нові підходи до управління ринком праці в умовах форс-мажору.

Зазначене підтверджує актуальність підходів, які поєднують елементи активної державної політики у сфері зайнятості з антикризовими стратегіями адаптації до зовнішніх викликів. Забезпечення балансу між структурною перебудовою економіки та підтримкою громадян, які втратили роботу, є ключовим завданням трудового законодавства та державного управління в умовах воєнного стану [4].

Протягом 2023 року ринок праці відзначався характерними сезонними змінами, але водночас загальний попит на робочу силу зазнав значного зростання. Вирішальну роль у формуванні цього попиту зіграли роботодавці з основних економічних центрів України, зокрема з областей Київської, Дніпропетровської, Львівської, Одеської та Харківської. Наукові дослідження підтверджують, що зростання активності саме в цих регіонах відображає не лише економічний потенціал, але й здатність адаптуватися до зовнішніх стресових чинників.

Особливо примітним є збільшення кількості вакансій у прифронтових регіонах, що безпосередньо переживають наслідки воєнних дій. Наприклад, у «Миколаївській області зафіксовано приріст вакансій на 77,5 %, у Чернігівській – на 57,2 %, у Сумській – на 53 %, а в Запорізькій області – на 25,9 %. Ці дані свідчать про зростаючу активність роботодавців навіть у зонах

підвищеної безпеки, що є результатом адаптації економічної політики до воєнних умов» [5].

У контексті тривалого військового конфлікту стає очевидною нагальність пошуку механізмів, здатних задовольнити економічні потреби щодо робочої сили, а також перетворити систему зайнятості відповідно до нових реалій. Застосування наукових підходів у цій сфері дозволяє не тільки визначити чинники, що впливають на ринок праці, але й розробити стратегічні заходи для регулювання трудових відносин. В умовах зростаючої невизначеності та змін у структурі економічних процесів, активне втручання держави стає необхідним для забезпечення ефективності ринку праці.

Трансформація ринку праці спричинена як безпосередніми наслідками воєнного стану, так і глибинними структурними зрушеннями в економіці, що вимагають адаптації правового поля. Розробка сучасних механізмів трудового законодавства, що враховують специфіку воєнного стану, дозволяє покращити систему регулювання зайнятості, сприяючи економічній стабільності та соціальній стабільності. Це підтверджує необхідність активної ролі держави у впровадженні антикризових заходів, які забезпечують не лише підтримку економічного потенціалу, а й інтеграцію різних категорій працівників у сучасному ринку праці.

В умовах сьогодення державні органи орієнтують свої зусилля на створення адаптивного ринку праці, здатного швидко реагувати на непередбачувані зміни економічного середовища. За останній рік спостерігається поступове покращення показників зайнятості, що свідчить про результативність реалізованих заходів. Зокрема, уряд удосконалив систему підтримки роботодавців, що передбачає нарахування компенсацій для підприємств, які залучають до працевлаштування представників груп осіб, що перебувають у статусі безробітних, а також для тих роботодавців, що сприяють інтеграції на ринок праці осіб, які шукають нові можливості у сегменті малого бізнесу.

Подібна політика має велике значення для попередження соціальних наслідків високого рівня безробіття, оскільки вона не тільки стимулює активність суб'єктів, але й сприяє оперативній мобілізації людських ресурсів у кризових умовах. Дослідження в галузі трудового права вказують, що використання таких інструментів підтримки дозволяє зменшити структурний дисбаланс на ринку праці, підвищити гнучкість системи зайнятості та забезпечити більш ефективну адаптацію економіки до зовнішніх викликів.

Отже, державна політика, спрямована на підтримку та адаптацію ринку праці в умовах воєнного стану, має стратегічне значення, оскільки сприяє швидкому залученню працездатного населення до економічної діяльності, що в перспективі зміцнює соціальну стабільність та забезпечує основу для подальшої економічної відбудови.

Наукові дослідження та практичний досвід підтверджують, що стратегія підтримки зайнятості має ґрунтуватися на принципах адаптивності та оперативності. Застосування компенсаційних механізмів дозволило в 2023 році залучити до роботи близько 5 тисяч осіб, що свідчить про позитивний вплив стимулювання роботодавців на створення нових вакансій. Особлива увага приділялася заходам, спрямованим на компенсацію витрат роботодавцям за прийняття до роботи внутрішньо переміщених осіб - за зазначений період такі заходи охопили підтримкою 14 тисяч працівників. Наукове обґрунтування цього підходу базується на концепції соціальної інтеграції, яка сприяє зменшенню вразливості окремих груп населення та забезпечує їм доступ до необхідних ресурсів для підтримання стабільного рівня життя [6].

Окрім того, система грантової підтримки малого бізнесу відіграє ключову роль у стимулюванні підприємницької активності під час кризових періодів. У 2023 році були ухвалені позитивні рішення щодо надання мікрогрантів майже 10 тисячам отримувачів, що сприяло створенню або розширенню близько 20,6 тисяч нових робочих місць. Цей механізм не лише сприяє зниженню рівня безробіття, але й стимулює розвиток малого та середнього підприємництва, що є фундаментальним чинником для відновлення економічної активності у післяконфліктний період [6].

У рамках проєкту «Робота» у квітні 2023 року була впроваджена грантова програма, спрямована на підтримку осіб, які брали участь у бойових діях, а також осіб з інвалідністю, що виникла внаслідок війни, та членів їх сімей. Ця програма дозволила виділити гранти 226 учасникам, завдяки чому було створено 463 робочих місця [6]. Наукова аргументація цього підходу ґрунтується на принципі соціальної інклюзії, який є ключовим аспектом сучасного трудового законодавства. Впровадження таких ініціатив сприяє не лише економічній активізації, але й формує позитивну динаміку соціальної адаптації осіб, які постраждали від воєнних дій, забезпечуючи їм можливості для ефективної інтеграції в ринок праці.

Таким чином, комплекс заходів у сфері зайнятості в умовах війни ґрунтується на принципах адаптивності та оперативності, що дозволяє державі ефективно реагувати на виклики сучасності. Систематизація та розвиток компенсаційних, грантових та інших інструментів підтримки ринку праці сприяють збереженню трудового потенціалу та забезпеченню належного рівня життя населення.

Водночас, ці заходи мають стратегічне значення для повоєнного відновлення економіки та створення умов для досягнення Цілей сталого розвитку. Наукова аргументація даного підходу базується як на емпіричних даних, так і на теоретичних концепціях сучасного трудового права, що дозволяє розглядати політичні заходи як інтегральну частину системи

забезпечення соціально-економічної стабільності в умовах надзвичайних ситуацій.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Аналіз проведеного дослідження демонструє, що у період воєнного стану держава застосовує комплекс заходів, спрямованих на збереження трудового потенціалу та забезпечення адаптації ринку праці до нових умов. Завдяки удосконаленим компенсаційним програмам, грантовим ініціативам та спеціальним заходам підтримки суб'єктів господарювання, вдалось зменшити наслідки кризи, пов'язані з високим рівнем безробіття та соціальною вразливістю певних категорій населення. Проте, з огляду на подовження воєнного конфлікту та подальші виклики, пов'язані з трансформацією економічної системи, питання правового забезпечення зайнятості залишаються надзвичайно важливими. Систематичне удосконалення трудового законодавства, інтеграція сучасних механізмів державної підтримки та подальше дослідження ефективності цих заходів є критично необхідними для забезпечення гідного рівня життя населення та досягнення стратегічних завдань сталого розвитку.

Перспективи подальших наукових досліджень у цій галузі зумовлюються необхідністю розширення аналізу державної політики у сфері зайнятості в умовах воєнного стану. Важливо провести порівняльний аналіз міжнародного досвіду держав, які стикалися з подібними кризовими явищами, з метою ідентифікації як універсальних, так і специфічних механізмів державного регулювання зайнятості. Такий підхід дозволить визначити оптимальні моделі правового впливу на ринок праці та забезпечення соціального захисту у кризових умовах.

Наступним етапом подальших досліджень є аналіз можливостей впровадження інноваційних правових інструментів, зокрема сучасних цифрових технологій, у сферу регулювання ринку праці. Це дозволить оперативно реагувати на швидкі зміни в соціально-економічному середовищі та адаптувати правові механізми до нових викликів, що виникають у процесі трансформації економічної системи в умовах воєнного стану.

Крім того, доцільно розглянути перспективи моделювання довгострокових сценаріїв розвитку ринку праці з урахуванням впливу збройного конфлікту та посткризових трансформацій. Таке моделювання сприятиме розробці стратегічних заходів у сфері трудового права, що враховуватимуть як специфіку поточних викликів, так і перспективи майбутнього розвитку.

Систематичний аналіз та інтеграція інноваційних правових механізмів сприятимуть не лише зміцненню соціально-економічної стабільності, але й реалізації стратегічних завдань сталого розвитку України, забезпечуючи збалансоване регулювання ринку праці навіть у надзвичайних умовах воєнного стану.

Література

1. Головань Т.Г. Державна політика у сфері зайнятості населення в умовах воєнного стану. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/04/39.pdf>.
2. Ковач В.О. Державна політика зайнятості населення в умовах ринку праці. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/public-management/article/view/225/279>.
3. Про зайнятість населення. Закон України №5067-VI від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
4. Аналітична та статистична інформація. Державна служба зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/view>.
5. Річні підсумки аналізу показників національного ринку праці у 2023 році. Національне агентство кваліфікацій. URL: <https://nqa.gov.ua/news/ricni-pidsumki-analizu-pokaznikiv-nacionalnogo>.
6. Відновлення ринку праці в Україні в умовах війни: регіональні аспекти. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/sotsialna-polityka/vidnovlennya-rynku-pratsi-v-ukrayini-v-umovakh-viyny-rehionalni>.
7. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3909003-rinok-praci-v-umovah-vijni-demograficni-vikliki-dla-ukraini.html>.
8. Штундер І. Ринок праці України в умовах воєнного стану. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1453>.
9. Азьмук Н.А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. URL: <http://www.venu-journal.org/download/2022/1/22-Azmuk.pdf>.
10. Жернаков В.В. Право на зайнятість: проблеми регулювання та реалізації. Правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики зайнятості: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22 груд. 2015 р.). Львів: Укр. центр соц.-прав. досліджень; кафедра труд., аграр. та екол. Права; Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. 2016. С. 61–65.
11. Ярошенко О.М. Проблеми та перспективи правового регулювання зайнятості та праці молоді. Вісник академії правових наук України. 2004. № 4. С. 205–213.
12. Амелічева Л.П. Деякі проблеми реалізації права на повну та продуктивну зайнятість при впровадженні концепції гідної праці. Правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики зайнятості: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 22 груд. 2015 р.). Львів: Укр. центр соц.-прав. досліджень; кафедра труд., аграр. та екол. Права; Львів. нац. ун-ту ім. Івана Франка. 2016. С. 19–22.
13. Данилишин Б. Сприяння зайнятості – важлива складова державної політики під час війни. URL: <https://espresso.tv/spriyannya-zaunyatosti-vazhliva-skladova-derzhavnoipolitiki-pid-chas-viyni>.
14. Оприщенко А. Безробіття в Україні: шляхи подолання та післявоєнний досвід інших країн. URL: <https://zaborona.com/bezrobittya-v-ukrayini-shlyahy-podolannyata-pislyavoyennyj-dosvid-inshyh-krayin/>.